

Gyermek-Lét

2015-ös Cannes-i Film Fesztiválon mutatták be Mark Osborne rendezésében A kis herceg angolul beszélő, francia animációs filmet, Antoine Saint-Exupéry regényének újabb feldolgozását. A mindnyájunk által jól ismert, sokat idézett regény egy kislány és egy öregúr barátságán keresztül kerül a filmbe egy egészen új megvilágításba: a posztmodern tendenciák közt mutatja fel a gyermeklét-felnőttlét kettősségét és egyben ambivalenciáit.

Beszédes egybeesés, hogy Saint-Exupéry, A kis herceg írója, ugyanabban az évben, 1900-ban született, amikor Ellen Key, múlt század elején nagy port kavaráó korszakalkotó pedagógiai műve, A gyermek évszázada. Igaz, Exupéry könyve jóval később, 1943-ban, Key pedagógiai műve pedig már a század elején, de mindkettő a gyermeklétre, és egyben a gyermekre irányítja a figyelmet. Arra, ami nem tőlünk, a felnőttektől származik, hanem magában a gyermekben van, a gyermekből bontakozhat ki.

Már ennek a két könyvnek a párbeszéde is megérdemelne egy elemzést, de most tovább kell lépnünk A kis herceg című 2015-ös animációs filmre, Exupéry regényének legfrissebb feldolgozására. A film az imént felvillantott háttérrel igazán izgalmas. Hogyan értelmezi, adoptálja, fűzi tovább Exupéry regényét egy filmfeldolgozás, és ezzel együtt hogyan beszél a gyermeklét kérdéséről a gyermekek évszázadán túl, a posztmodernben?

A film a gyermeklét posztmodernben tapasztalható ambivalenciájából indul ki. Egyrészt az élet minden területén megtaláljuk a kifejezetten gyermekekre specializálódott kínálatot, mely a gyermek testi-lelki-szellemi fejlődését segíti elő. Létrejöttek magas színvonalú oktatási intézmények, gyermekekre szabott terek, szabadidős lehetőségek, gyermekek igényeihez méretezett kulturális ajánlat, gyermekek számára létrehozott fogyasztói piac. Ugyanakkor mindezek mellett a gyermekek egyre kevésbé

védettek a társadalom negatív tendenciáival és hatásaival szemben. A válások folytán megnövekedett csonka családok száma és hatása, a segítő nagycsaládi közegből kiszakadt kiscsaládok egzisztenciális terhei, a partnerségen alapuló nevelési stílus következtében a gyermekek már korán a felnőttek világában, a felnőttek gondjai közt találják magukat. Azt látjuk, hogy fokozatosan elmosódik a határ a gyermekkor és a felnőttiség között. Marie Winn egyenesen a gyermekkor eltűnését, egy „új középkor” eljövételét jövendöli: „A mai gyerekek nemigen látszanak gyerekeknek: a ruhájuk, a beszédstílusuk, az ismereteik és a mindennapi viselkedésük mind ezt bizonyítja.” Ahogy a filmbe szereplő anya és lánya is ugyanolyan életet folytatnak kortól függetlenül: a saját erejére támaszkodó, önmegvalósító, ambiciózus nőt alakítják, akik mögött nincs férfi, csak magas elvárások, és a saját magukba, teljesítményükbe, felkészültségükbe vetett hitük.

Ennek ellenpólusaként tűnik fel a szomszéd öregúr, a filmbeli Exupéry, az ódon, omladozó, de megannyi titkot és varázslatot rejtő házból egy régi-régi történettel, ami már számunkra is régi, miközben a benne található bölcsesség barátságról, kitartásról, hűségről, elengedésről mégis mindig új. A film mégsem ezt a fonalat veszi fel, nem ezt a témát szólítja meg, hanem egy egészen új értelmezés tárul elénk: az igazán értékes az, ami gyermeki. A lét értelme a gyermekségben, a gyermeklétben ragadható meg. A végtelen univerzum csodái, a szépségre való nyitottság, a pillanat öröme, a felhőtlen belefeledkezés a játékba, időbe, térbe, kitöltik, és egyben értelemmel látják el a mindennapokat.

Érdekes rátekintenünk a filmbeli gyermeklétre a szereplőkön keresztül.

A főszereplő kislány karaktere a gyermeklét fennebb felvázolt posztmodern ambivalenciáját jeleníti meg. Nem gyermek ő, hanem alacsony felnőtt, akinek már idejekorán magára kell ven-

nie a felnőtt lét szorítását. Csak titokban, lopva engedheti meg magának, hogy átlopózza a szomszédba egy kissé gyermek legyen. Nem így van ez ma megannyi iskolással? Ha van is mintájuk rá, és vannak testvéreik/barátaik/szülők/nagyszülők, akik még kimennek focizni velük a pályára, akik elviszik virágot szedni, pillangót hajkurászni és snecit fogni kézzel a hínárosban, mindezt csak az egész napos iskola után, a megannyi különórán kívül, és csak lopva tehetik meg.

Az igaz gyermekséget a filmben nem a kislány, hanem furcsamód a szomszéd öregúr mutatja fel, aki „örök gyerekként” még mindig a repülőjén, a sivatagban, a csillagokon, mondhatni a mesében él. Már csak ő emlékszik azokra az időkre, amikor a gyermekeknek még volt gyermekora? Ugyanakkor itt moccan bennem Neil Postmann megállapítása, aki a „gyermekszinten megrekedt felnőttek” korszakáról beszél. Ez a bogaras öregúr gyermekebb a gyermeknél, mintha soha nem is nőtt volna fel!

A leginkább újszerű értelmezést a filmben mégiscsak az ifjúvá, felnőtté cseperedett herceg úr karakterében találjuk. Egyfajta továbbgondolása a regénynek: Mi történhetett a kis herceggel, miután a kígyó megmarta? Valóban visszajutott a bolygójára? Sikerült felvennie a harcot a majomkenyérfákkal? Megvárta a rózsája? Már bölcsen szerette? A film egy egészen új értelmezést kínál, ami egyben a gyermekkor fontosságát is hangsúlyozza. Mert boldog gyermekkor nélkül nem lehet boldog a felnőtt sem. Ha már gyerekként a teljesítménykényszer, az önfeladás és a hamis elismerések deformáló hatása alatt élünk, akkor felnőttként még inkább ennek vagyunk kitéve. A posztmodern gyermekkor továbbgondolását látjuk itt. Egy kor, amiben a kis herceg gyermeki bölcsessége is odalett.

Még többet adhat a filmbéli értelmezés nekünk, keresztyéneknek, ha segítségül hívjuk a regény szimbolikáját. Exupéry művében a kis herceg útját a kígyóig kíséreltük, akinek a mérgé a film szerint valahogy mégsem a rózsájához, ha-

nem a felnőtt létbe juttatta az aranyhajú kisfiút. Mert a kígyó az oka annak, amit a Bibliában így találunk, hogy „ekkor megnyílt mindkettőjük szeme” (1Móz 3,7). Richard Rohr így ír erről: „Az imádság tanítói ezt az alany-tárgy közötti hasadásnak nevezik. Mindig ez történik, amikor a dolgok fölött állunk, ellenük szegülünk, távol tartjuk magunkat tőlük, elemezgetjük őket, és már nem a rokonság, a hasonlóság vagy a természetes kapcsolat révén ismerjük meg őket, hanem pusztán olyan tárgyakként, amelyek valahol rajtunk kívül vannak. Ez minden ember esetében hétéves kora táján kezdődik.” Ezután a kígyóba már nem fér bele egy elefánt, és a téglatest három kis lyukkal az oldalán nem rejthet bárányt. Csak kalap van és doboz. Ráadásul mind haszontalanok, hiszen csak rajz, semmi más.

Bár a film korunk tendenciái, az eredeti mese-regény és a szürreális továbbgondolás révén több különböző képet és egyben kérdést vet fel a gyermekléttel kapcsolatban, a gyermeklét-felnőttlét nagy kérdését számunkra mégsem oldja meg. Mert való igaz, felnőtt létünket nagyban meghatározza, hogy milyen gyermekkor adatott, de még inkább meghatározza, hogy mennyiben tudunk felnőttként is gyermekek lenni. Nem egészen úgy, mint a szomszéd öregúr, pusztán nosztalgiából, vagy gyermekesen, „örök gyerekként”, hanem Isten gyermekeként, megváltva a kígyó mérgétől, a felnőttkor haszontalanságaitól, fásultságától és beszűkültégétől.

Szabóné László Lilla

Pukánszky Béla: Fejezetek a gyermekkor és a családi nevelés történetéből. In: Németh András - Pukánszky Béla: A pedagógia problémátörténete. Gondolat Kiadó, Bp. 2004.

Marie Winn: Gyermekkor nélkül. Gondolat Kiadó, Bp. 1990.

Bábosik István: A nevelélméleti modellek elemei és változatai a XX. században. In: A modern nevelés elmélete. Szerk.: Bábosik István. Telosz Kiadó, Bp. 1997.

Ellen Key: A gyermek évszázada. Tankönyvkiadó, Bp., 1976.